

ектов городского благоустройства. Такой подход в полной мере отвечает принципам рыночной экономики.

Получено 10.09.2002

УДК 334.72

Л.Л.КАЛІНІЧЕНКО

Українська державна академія залізничного транспорту, м. Харків

ПРИВАТИЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: НАДІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Розглядаються перспективи приватизації в Україні, що дозволить стабілізувати економічну ситуацію, створить передумови для прогресу й розвитку демократії в суспільстві.

Сьогодні на приватизацію власності покладають величезні надії, вважаючи, що вона сприяє вирішенню як мінімум двох глобальних завдань: створення механізму мотивації високоефективної праці і розбюрократизації діючої системи управління виробництвом, позбавивши органи управління владних повноважень з розпорядження засобами виробництва (за результати використання яких вони ніколи не несли якоїсь економічної відповідальності).

Економічний ефект роздержавлення і приватизації полягатиме у підвищенні ефективності виробництва і посиленні господарських мотивацій. Швидкого і значного економічного ефекту приватизація у власному розумінні не дасть. По-перше, об'єктивні умови є такими, що приватизація (при всіх сприятливих факторах) розтягнеться на дуже тривалий час. По-друге, тривалим і важким буде процес перебудови психології, перегляду соціальних установок. Для з'ясування цього важливого напрямку докорінної зміни відносин власності як соціально-економічної бази мотиваційного механізму доцільно проаналізувати розвиток економіки з позицій наявності у ній двох секторів – малого й великого.

У першому секторі дрібнотоварного виробництва та послуг результати небагатьох працюючих наближаються до результатів виробництва, внаслідок чого їх ув'язування нескладне. Тому поява явно зацікавлених осіб у позитивних результатах виробництва, власників засобів виробництва означатиме і можливість систематично оцінювати та стимулювати працю безпосередніх виробників. Тобто в малому секторі економіки є всі передумови, щоб створити мотиваційний механізм, який чимось нагадує західний, якщо зуміти освоїти, як мінімум, науковий менеджмент, що базується на ув'язуванні зарплати із затратами робочого часу на строгій нормативній базі.

Але те, що може статися у малому секторі, зовсім не характерне для великого, на великих та середніх підприємствах якого результати виробництва віддалені від результатів праці безпосередніх виробників багатьма опосередковуваними ланками через специфіку кооперованої праці.

Виникає запитання, вірніше комплекс запитань, відповіді на які й дадуть змогу оцінити ту роль, яку здатна відіграти приватизація власності у галузі формування нового мотиваційного механізму на вітчизняних підприємствах. Наприклад, що зміниться у системі оплати праці трудівника, який стоїть за верстатом або кульманом, перебуває у цеху або апараті управління, при зміні власника? Як новий власник налагодить синхронну взаємодію усіх ланок на основі особистої зацікавленості кожного трудівника у результатах своєї праці? Яким чином цей власник "примусить" кожного трудівника підвищувати якість своєї роботи, щоб в кінцевому підсумку підвищити якість продукції - товару, що випускається, і так далі?

Таких запитань постає багато, але на жодне з них приватизація власності у великому секторі економіки позитивної відповіді дати не може. Варто заглибитись у проблему мотивації вискоєфективної праці, як приватизація власності демонструє своє безсилля саме в цьому секторі економіки, що сьогодні у нас є ключовим. Не можна ж, справді, серйозним мотиватором вважати наявність акцій на руках працівника, що є лише далеко відкладеним заохоченням за результати загальної, а не особистої праці.

Та й проблему кардинальних удосконалень зовнішніх умов функціонування підприємств через розбюрократизацію органів управління приватизація вирішує непослідовно, розриваючи наявні зв'язки, не стимулює послідовну заміну функцію органів управління і переорієнтацію нових функцій на сприяння розвитку виробничої сфери, не говорячи вже про людський фактор в управлінському середовищі.

Взагалі, не вирішуючи проблему мотивації масової праці у великому секторі економіки, приватизація не може стати фундаментом перетворень, ожививши малий сектор.

Крім того, питання докорінної розбюрократизації управління також перебуває поза полем загальної приватизації, про що свідчить досвід боротьби з непереможним бюрократизмом не тільки в державному секторі, але і в середніх та великих компаніях, фірмах, корпораціях і т.п. розвинутих країн.

Отже, треба шукати інший шлях до вискоєфективної праці трудівників, у першу чергу у великому секторі економіки, маючи на увазі, що поява зацікавленого власника у великому виробництві проблеми не

вирішувє. У той же час саме це виробництво складає каркас нашої економіки.

Тактикою і стратегією роздержавлення та приватизації швидше за все стане двоетапний процес: акціонування - часткова приватизація.

"Роздержавлення" не є "ліквідація" держави. Економічна роль держави в усьому світі велика. Але не тільки про це йде мова. Процеси роздержавлення вимагають ретельного аналізу недосконалості ринку, створення некомерційної інфраструктури. У країнах з високорозвинутою ринковою економікою існують некомерційні інститути, які не орієнтуються у своїй діяльності на максимізацію прибутку.

До найважливіших наслідків роздержавлення і приватизації треба віднести усунення монополії держави в усіх сферах життя суспільства на основі відтворення і розвитку громадянських форм і організацій, утворення різноманітних соціально-економічних секторів, форм і структур. У процесі роздержавлення і приватизації відбудеться немінуча трансформація трудових відносин на основі встановлення їх різноманітних форм, породжених різними формами власності. Замість безальтернативного державного найма виникне широкий спектр вибору соціальних сфер прикладення праці. Особисті доходи, що формувалися в основному через нормовану зарплату і суспільні фонди споживання, набудуть багатоканального характеру, в якому відіб'ється нове становище працівника щодо власності.

Але поряд з тим, що буде відтворена свобода соціально-культурного і духовного розвитку кожного члена суспільства, всієї сукупності громадянських прав і свобод, відбудеться чітко визначена диференціація громадян та їх сімей за рівнем доходів. Створяться нові соціальні групи і верстви населення, що матимуть свої соціально-класові інтереси, реалізація яких здійснюватиметься як в економічній, так і в політичній сферах, виражаючись у боротьбі партій, організацій, різних рухів.

У цілому ж роздержавлення і приватизація дозволять не тільки стабілізувати економічну ситуацію, а й створять необхідні передумови для прогресу і розвитку демократії в політичній і духовній сферах життя суспільства.

Органічна цілісність різних конкуруючих типів власності і господарств складатиме основу змішаної економіки і змішаного суспільства як найбільш ефективного і соціально орієнтованого на сучасному етапі суспільного розвитку.

У перспективі, говорячи про змішану економіку, можна зазначити, що в цій системі господарювання поєднуються ринкові й регулюючі начала, плюралізм форм власності і цілей виробництва, тобто співі-

снують і співпрацюють різні форми господарювання – приватні, державні й кооперативні підприємства та установи. Вони можуть мати на меті різні цілі й становити два суспільних сектори – підприємницький і некомерційний.

Отримано 10.06.2002

УДК 338.242.4

М.В.КУРКІН, канд. екон. наук, канд. юрид. наук

Харківський державний економічний університет

ПРОБЛЕМИ СПРЯМОВАНІСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ

Узагальнюється комплекс проблем, пов'язаних з необхідністю перегляду інвестиційної політики як невід'ємної складової економічної політики держави в напрямку її спрямування на забезпечення економічного зростання виробничої сфери. Зроблено висновок, що основу забезпечення адекватності державних заходів завданням забезпечення зростання виробництва і соціальної сфери повинна скласти зростаюча роль державного регулювання і його інтеграція з ринком.

Успішне продовження ринкового реформування вітчизняної економіки з одночасним посиленням його соціальної спрямованості великою мірою залежить від вирішення проблем інвестування як джерела економічного зростання. Проте в Україні триває інвестиційна криза, яка є слідством і складовою загальної структурної кризи, а основним проявом має скорочення інвестиційних можливостей держави, підприємств і населення. Зменшення обсягів капіталовкладень спостерігається по всіх джерелах інвестування і фактично зведено до мінімуму. Це стосується бюджетного асигнування; валових доходів підприємств та коштів амортизаційних фондів; обмежених іноземних інвестицій, які до того ж надаються із надто значною кількістю умов з боку закордонних інвесторів; доходів населення, недостатніх навіть на забезпечення поточного споживання.

Фактично не сформована інфраструктура інвестиційної діяльності, особливо її інформаційна складова. На стадії становлення знаходяться фінансовий, кредитний і фондовий ринки, що є індикаторами кон'юнктури ефективності спрямування капіталовкладень.

Здійснення приватизаційних процесів само по собі не створило мотивацій виробничого інвестування. Тому сучасне значення залучення інвестиційних вкладень дорівнює приватизації, що є тією основою, на якій повинні були б формуватися мотивації економічного розвитку.